

ERDÉLY

ERDÉLY ÉS RÓMA

Hozzászólás Czakó István *Diplomáciai nihilizmus c. cikkéhez* (v. ö. Széphalom. 1927: 418).

Igazán bölcsen cselekszenek publicistáink, ha óvják a közvéleményt a külpolitikai illuziók, a nálunk oly könnyedén föllobbanó optimizmus ellen. Ennek ellenére is: Czakó István példái nem meggyőző erejűek, cikkének konkluzióját pedig elhibáztunk tartjuk.

A cikknek most csak a Vatikánra vonatkozó részével kívánok foglalkozni. Ebben két vád olvasható. Vád a Vatikán ellen, amely – szerinte – föláldozta a magyar katolicizmus érdekeit a román kormány javára; és vád a vatikáni magyar külképviselettel szemben, amely állítólag nem tudta megakadályozni az oláh érdekek érvényesülését. Mindakét vádat igaztalannak tartjuk.

A Szentszék a világháború kitörésétől kezdve – sokszor igen nehéz körülmények között is – kínos gonddal ügyel semlegességére. Ez természetes is, mert a pápa az egész világ katolikusainak egyaránt feje. Ez a kath. hittételekből világosan következő pártatlanság már magában véve kizárja, hogy a Szentszék bárminő irredentának nyílt vagy titkos pártfogója legyen. A Vatikán politikája csupán a spirituális célok gyakorlati megvalósítását támogathatja, tisztán világi-politikai célok megvalósításával azonban – mint aminő az országhatárok megváltoztatása – nem foglalkozik. A tényeket tudomásul veszi és igyekszik mindenkor a jog, erkölcs és igazság érdekében közbelépni. Tény, hogy ilyen esetekben a nemzeti ellentétek túlzó föllobbanása is többször készítette a Vatikánt arra, hogy mindkét felet mérsékletre intse. Ezt célozta a világháború után Ratti varsói nuncius (a mostani XI. Pius pápa) felsősziléziai és Msgr. Testa ruhrvidéki missziója is. De a Szentszék mindig magasabb szempontból néz és ítél, sohasem támogatja csak az egyik felet, hanem közbelépésével mindkét félnél kíván mérséklőleg hatni.

A Vatikán – mikor a jog, igazság és erkölcs érvényesüléséért küzd – minden egyes esetben számolni kénytelen a népek politikai adottságával, aminők az államforma, a határok, a pártok stb. Amikor az erdélyi magyar katolikusok sorsáról van szó, számolni kénytelen azzal, hogy Erdélyben ma az oláhok az urak s ezen a tényen, még ha akarna sem tudna változtatni. A helyzetet még bonyolultabbá teszi az a körülmény, hogy a mai Romániában a 700 ezer latin szertartású magyar mellett még egymilliókétszáz ezer görög szertartású katolikus is él, akik valamennyien túlzó sovinizta románok, de épen olyan katolikusok, akárcsak a latin szertartású magyarok. A Vatikán támogatására ezek a görög katolikus románok is rászorultak, mert a balkáni eszközökben épen nem válogatós kormány a görög katolikus vallást sem részesíti sokkal kedvezőbb elbánásban, mint a kisebbségi (lat. szert. kath., ref., evang. stb.) vallásokat. A katolicizmusnak volt tehát eminens és egyetemes érdeke, hogy valaminő megegyezést létrehozson a román állam és a Vatikán között, amely a mindkét ritusu katolikusok vallásának szabadságát és továbbfejlődését biztosítsa. Hosszas tárgyalások után létrejött a konkordátum, amelynek teljes szövegét még nem hirdették ki, de amelyről hitelesnek látszó közléseink vannak. Ezek szerint a román kormány sikert ért el az egyházmegyék határainak és a metropolitai beosztásnak új meghatározása körül. Ez a siker azonban előrelátható volt. Ma egy állam sem engedi, hogy bármilyen vallású alattvalóinak is idegen állampolgárságú egyházi előljárója legyen, aki a lelkesekkel közvetlenül rendelkeznek. Hivatkozhatunk itt a lengyel és litván konkordátumokra, de rámutathatunk arra is, hogy az utódállamokban a nemzeti egyházak, mint pl. a református és lutheránus egyház, a kormányhatalom parancsára szintén mindenütt arra kényszerültek, hogy a tényleges határokon belül; függetlenül minden más országtól, újjá alakuljanak. Csudálatos tehát, hogy a magyar közvélemény hangtalanul és mintegy magától értetően tudomásul vette, hogy az erdélyi és bánáti reformátusok és magyar evangélikusok a román kormány parancsára Magyarországtól elszakadjanak, de ugyanez a közvélemény nem viseltetik kellő megértéssel a kath. egyház hasonló kényszerhelyzetével szemben. Miután az erdélyi egyházmegyék új határai a konkordátum szerint is a politikai határoktól függenek, természetes, hogy e rendelkezés addig van érvényben, amíg a jelenlegi politikai határok fennállanak.

A püspökségek és a metropolita kérdésében a Vatikán szép eredményt ért el: a magyar király *főkegyúri joga* és az egyházi vagyon kezelése az erdélyi részekben sem háramlott át a román királyra, amint azt a román kormány hosszú időn át követelte. A püspökök kinevezése tisztán Róma dolga, ami a magyarság kétségtelen nyeresége, mert az egyházfejedelmet pártatlan kezekből kapják. Az egyházi vagyont pedig, amelyet mind a latin, mind a görög szertartásúaknál egyformán megtépzott az agrárreform, egy *autonom katolikus szerv* igazgatja. Ime tehát; ez a konkordátum – az adott körülmények és a politikai helyzet megszabta határok között –

a lehető legjobban védi a kath. magyarság érdekeit. A román konkordátum rendelkezéseinek jelenlegi ismerete mellett minden objektív magyar jó lélekkel megállapíthatja, hogy a Vatikán – minden közvetlen politikai céltól vagy belátástól menten – a körülményekhez képest a lehető legmesszebbmenően védte meg a katolikusok kultuszbeli és kulturális, iskolai önállóságát. Többet ennél a másvallású kisebbségek sem érhetek el. Mit hoz a jövő, senki sem tudhatja. De a Vatikánnak nincs oka és nem is lesz soha, hogy szégyenkezzen a román konkordátum rendelkezései miatt.

C z a k ó István másik vádjával, amelyet a vatikáni magyar külképviselőt ellen emelt, röviden végezhetünk.

Hogy vatikáni követségünk mit cselekedett, vagy mit nem tett, azt senki nem tudhatja, mert az erre vonatkozó adatok még a levéltárak mélyén rejtőznek. De minden objektív szemlélőnek meg kell állapítania, hogy ennek a magyar képviselőnek el nem vitatható érdemei vannak. Az elszakított területek állami és közigazgatási szervezetében minden megváltozott; a Szent István koronájához való tartozásra ma már csak egy dolog emlékeztet: a kath. egyház szervezeti beosztása, amely még ma is, jog szerint mindenütt, az ezeréves Magyarországé. Ezt a tradíciót – ilyen jogi teljességben és az összeomlás tizedik esztendejében – a kath. egyházon kívül egy intézménynek sem sikerült fönntartania. Való és igaz, hogy ez ma is már nehezen tartható fön, de jelenleg még a román konkordátum is csak papíron létezik és a cseh, valamint jugoszláv konkordátumok még ennél is messzebb vannak a megvalósulástól. Erre a magyarság szempontjából *nyert* játszmára nem minden elégedettség nélkül tekinthet vissza a vatikáni magyar követ, román, cseh vagy jugoszláv kollégájával szemben.

Harcos cikknek mondotta a *Széphalom* szerkesztője C z a k ó István elmefuttatását, amely a magyar külpolitikai illúziók ellen harcol. Mi úgy látjuk, hogy a szerző maga is illúziók áldozata lett.

(Róma)

Szamosvölgyi Gábor

NAGYVÁRAD

*A körösmenti Páris régi fénye
Felém ragyog az emlék rőt kódén,
Egy ifjúság reménye és regénye
Ott álmodik a szőlőhegy tövén.*

*A szőlőhegy tövén a régi kocsmá,
A piros abrosz és piros borok,
Fiatalságunk bátor indulója
Fölöttetek fekete gyász borong.*

*Redakciónk, ahonnan sirva, zengve
Világnak indult ifjú Ady Endre,
Rozoga asztal, most ki írja sorsát?*

*Ki virraszt most melletted régi asztal,
Hogy megterülj csodával és malasztal,
Dallal; mitől fölzengjen Magyarország!*

(A Reggel, dec. 12.)

Juhász Gyula

A századok viharait megállotta Várad és az idők folyamán a legdúsabb és lehangosabb magyar várossá fejlődött, a vidék ipari, kereskedelmi, irodalmi és művészeti életének eleven és termékeny gócpontjává. Mindenféle faj és felekezet, rend és rang, tehetség és tudás, ügyesség és okosság egyesültek ebben a gyönyörű kis nagyvárosban, amelyet a peceparti Párisnak és a magyar Athénnek egyaránt és joggal nevezett, hol becézve, hol tréfásan, de mindig szeretettel és becsüléssel a hazai közvélemény. Ebben a városban, amely valaha Pázmány Péter rezidenciája volt, mindenféle vallások főpapjai és mindenféle ármádiák vezetői, bihari nemesség és városi zsidóság, papok és színészek, tanárok és tollforgatók testvéri megértésben és a magyar élet örömeiben egyesültek és a század első negyedében nem egészen váratlanul és véletlenül egy olyan csodálatos reneszánsz indult ki ebből a színes, meleg vérme és lármás városból, amely egy csapásra elintézte a magyar irodalomnak évtizedeken át olyan hiába hánytorgatott decentralizációját és egyúttal a modern magyar lírai költészet győzelmes forradalmát is tető alá hozta. Várad, amelyet Ady Endre (aki váradai redakciókban álmodozott,

dalolgatott és kardoskodott éveken keresztül) töredék regényében olyan találóan a vér városának nevezett, egyszerre csak a Holnap városa lett, amelynek irodalmi csapatáról és harcáról, egy ország beszélt és amely felé ügyelve, érdeklődve egy ország közvéleménye fordult. (Délmagyarország, dec. 8.)